

Ajaloopildid akadeemilises kunstikogus 19. sajandi esimesel poolel

PhD TIINA-MALL KREEM

Eesti Kunstimuuseum, Kadrioru kunstimuuseum

Sissejuhatus

Tartu Ülikooli ajaloo väljaanne on üks paremaid kohti, kus juhtida tähelepanu *alma mater*'i kunstikogus peituvale potentsiaalile ajaloo kui teadusdistsipliini uurimisel. Soovimata lahtisest uksest sisse murda, lisan, et loomulikult on Eesti humanitaarteadlased kursis nn pildilise pöörde ja selle teoreetikute töödega¹ ning et siinse artikli eesmärk on vaid teemat ülikooli varade näitel aktualiseerida ning suurt ajaloopiltide näitust Kadrioru kunstimuuseumis (sügis 2013 – kevad 2014) ette valmistada.

Jõudumööda uurib oma kogusid enamik Eesti (kunsti)muuseume. Uurimise esireas sammub kahtlemata Tartu Ülikool, kus asjaomane töö algas juba 19. sajandi keskel. Omaette alalõigu selles moodustab kunstikogude uurimine² ning selles omakorda kunstivarade

¹ Vt nt eesti keeles ilmunud ülevaadet Krista Kodres, „Pildiline pööre”, *Humanitaarteaduste metodoloogia. Uusi väljavaateid*, koost ja toim M. Tamm (Tallinn: TLÜ Kirjastus, 2011), 80–109; samuti nt Francis Haskell, *History and Its Images. Art and the Interpretation of the Past* (Yale: Yale University Press, 1993); Peter Burke, *Eyewitnessing. The Use of Images as Historical Evidence* (London: Reaktion Books, 2011).

² Nt Öie Utter, „Tartu ülikooli kunstivarade ajaloost”, *Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi, I (TRÜ ajaloo komisjoni materjalid)* (Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, 1975), 73; Inge Kukk, „University Art Collection and the Trends of Artistic Taste in the 18th and 19th Centuries”, *Estonian-Russian co-operation in museology: the history and the disposition of an art collection established by professor Morgenstern at Tartu University in 1803* (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2001), 97–108; Inge Kukk, „Kunstikogumine ja kunsti kogumine Karl Morgensterni ajal (1770–1852)”,

liikumine: nii ülikooli ja sellest välja kui enda seinte vahel.³ Artikli teemaarengu seisukohalt vajab lühitutvustust just kunstivarade ümberpaigutamise lugu. Nimelt anti 19. sajandi esimesel poolel kunstimuuseumile ostetud graafika 1868. ja maalid 1872. aastal üle ülikooli joonistuskoolile, kust need pärast kooli tegevuse lõppu omakorda 1890. aastate algul raamatukogule anti.⁴ Ühe väikse osa varem kunstimuuseumile, nüüd raamatukogule kuuluvast kogust, moodustavad ajaloopildid, mida järgnevalt käsitletakse. Milliseid ajaloopilte raamatukogule otse osteti või annetati, jääb siinsest käsitlusest välja.

Alustuseks paar sõna ajaloopildi mõiste täpsustuseks. Saksa kunstiajalookirjutuses on kasutusel neli terminit, mis seostuvad mõistega „ajalugu”. Kui püüda esitada nende mõistete vasted eesti keeles ning arendada meie kunstiterminoloogiat „ajaloomaalist” edasi, võiks tulemus olla järgmine: *Historia*-maal (*Historienmalerei*) on inimeste tegudest jutustav pilt, mis tähistab ühtviisi nii ajaloost, piiblist kui ka mütoloogiast laenatud lugusid. Mõiste tekkis juba 1435. aastal (kui Leon Battista Alberti sidus kunstiteooriaga termini *historia*) ning püsis žanrimääratlusena tarvitusel kuni 19. sajandini. Uuenenud ajaloomõistmise ajendil kasvas siis *historia*-maalist välja mõiste „ajaloomaal” (*Geschichtsmalerei*), mille aineks sai reaalse (või väidetava) ajaloo kujutamine. Ajaloomaali juurde kuulub üldmõistena ka „ajalookujutis” ehk suupärasem „ajaloopilt” (*Geschichtsdarstellung*), mis käib ühtviisi maali, joonistuste, graafika jt kunstimeediumide kohta. Mõisteid „sündmusepilt” ehk ka „sündmusekujutis” (*Ereignisdarstellung*) võiks kasutada aga kunstitööde kohta, kus on taotletud ajaloolise tegelikkuse väga konkreetset peegeldust.⁵

Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi, XXXVI (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007), 90–102; *200 aastat Ülikooli Kunstimuuseumi*, toim. Ingrid Sakh (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006); Ingrid Sakh, „Imeasjad ja pildid imeasjadest. Teaduslike uurimisreiside jäljed Tartu ülikooli kunstimuuseumis”, *Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi*, XXXVI (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007), 103–113 jmt.

³ Nt Inge Kukkk, „Tartu Ülikooli kunstikogude reevakueerimine 1920–1930”, *70 aastat eesti ülikooli: TÜ ajaloo muuseumi materjalid. Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi*, XXII (Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 1989), 122–134; *Dorpat-Yuryev-Tartu and Voronezh : the fate of the University collection: catalogue. I*. Compiled by A. Hindikainen, I. Kukkk, J. Pshenitsyna, A. Vikov (Tartu: Ilmamaa, 2006); Inge Kukkk, „Kremlitäht valgustas muuseumi: stalinismiaegsetest ümberkorraldustest Eesti muuseumides”, *Akadeemia*, 2009, 4, 690–702.

⁴ Utter, „Tartu ülikooli kunstivarade ajaloo”, 73.

⁵ Frank Büttner, Andrea Gott dang, *Einführung in die Ikonographie. Wege zur Deutung von Bildinhalten* (München: Verlag C. H. Beck, 2006), 209.

Ajaloopildid akadeemilises kogus

Ülikooli kunstimuuseumi kogusse muretsetud ajaloopiltide vaatluse alla võtmise eeldus on oletus, et need võimaldavad meile juurdepääsu omaaegsele ajalookultuurile, ajalooteadvusele, selle avaldumisvormidele ja käibinud narratiividele. Teisisõnu: ajaloopildid on ajaloo uurimise tõendusmaterjalid.⁶

Uurimise ajendiks on aga veendumus, et ülikooli kunstikogude, kunsti- ja ajalooõpetuse suundumuste tundmine aitab mõista kunsti ja ajalooteadvuse suhet 19. sajandi Eestis laiemalt. Esiteks seepärast, et Tartu ülikoolil oli Baltimaade ajalooteadvuse loomisel ja levitamisel, ajaloo uurimisel ja õpetamisel väga oluline, kui mitte kõige olulisem roll.⁷ Teiseks seetõttu, et ülikooli juures loodi Eesti esimene ametlik kunstiõppeasutus – joonistuskool, mille kasvandikeks oli Tiina Nurga hinnangul peaaegu 30 balti kunstnikku ja joonistusõpetajat.⁸ Ja kolmandaks, et võrreldes kõikide teiste Eesti vana kunsti kogudega, on ülikooli kunstikogu kujunemine 19. sajandi jooksul kõige paremini jälgitav ja laiapõhjalisem: isegi kui tööde valiku kunstiturul tegi ülikooli esindajana selle kunstimuuseumi direktor Carl Morgenstern (1811–1893), pidi ta ostu eest tasumisel arvestama ülikooli juhtkonna nõusolekuga ning olema valmis vajaduse korral kunstioste põhjendama.

Selles, et Morgensterni ostuotsuste taga olid suured teadmised ja valgustatud arusaam akadeemilise elu vajadustest, pole põhjust kahelda. Nagu pole põhjust kahelda ka ülikooli joonistuskooli juhatajas Karl August Senffis (1770–1838), kelle vahendusel käis hulk ülikooli kunstimuuseumi kunstioste.⁹ Isegi kui ülikooli kunstikogude uurija Õie Utter on 1975. aastal iseloomustanud kunstimuuseumi esimest,

⁶ Burke, „Introduction: The Testimony of Images”, *Eyewitnessing*, 9–19.

⁷ Erik Amburger, „Die Geschichtsschreibung an der Universität Dorpat in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts”, *Geschichte der deutschbaltischen Geschichtsschreibung* (Köln, Wien: Böhlau Verlag, 1986), 89–103.

⁸ Tiina Nurk, „Tartu ülikooli joonistuskool aastail 1803–1891”, *Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi, I (TRÜ ajaloo komisjoni materjalid)* (Tartu: Tartu Riiklik Ülikool, 1975), 93.

⁹ Olgu märgitud, et A. Senff näib olevat eelistanud ajalooliste isikute kujutisi ajaloolistele sündmustele, nt 1804. a osteti ülikoolile tema vahendusel printsess Victoire zu Solms-Wildenfelsi portree (ÜR 1058, Senffilt (vt Mrg. 522, lk 100; Mrg. 526a, l. 47) ning 1826. a suurvürstinna Jelizaveta Aleksandrovna portree ja suurvürst Aleksander Fjodorovitši portree perekonnaga (ÜR 576, vt Mrg 524, lk 47; ÜR 534, Mrg 524, lk 46).

kokkuleppeliselt ajavahemikku 1802–1858 jäävat perioodi kui laiahaardelist, ent süsteemitut varade kokkuostu aega,¹⁰ peame olema hinnangutes ettevaatlikud. Kas või seetõttu, et nii Morgensterni kui ka Senffi puhul oli siiski tegemist Dresdeni (omaaegse Euroopa ühe olulisema kunstikeskuse) taustaga meestega, kellesarnaseid oli Eesti- ja Liivimaal tol ajal harva leida. Võib-olla paistab nende meeste tegevus meile süsteemitu ainult selle pärast, et me ei saa praeguses uurimisseisus nende süsteemist aru? Kui nii, siis oleks mõistlik arvata, et peale kunsti ja kunstiajaloo tundsid Morgenstern, Senff ning nende kolleegid ülikoolis huvi ka ajaloo ja selle kasvatusliku, nii üksikindiviidi kui ka ühiskonna moraali parandava mõju vastu. Just sellele näib osutavat ajaloopiltide ilmumine ülikooli kunstimuseumi kogusse.

Ajaloopiltide uurimiseks tegi Tartu Ülikooli raamatukogu haruldaste raamatute ja käsikirjade osakonna töötaja Kristiina Tiideberg ülikooli andmebaasist väljavõtte koondnimetusega „kunstimuseumile ostetud gravüürid”. Selle, esialgu 924 nimetusega valimiku (sh mitu graafikamappi) analüüs näitas, et pärast religioosete ja mütoloožiliste stseenide, ilukirjanduslike teoste illustratsioonide, žanripiltide ja maastikuvaadete väljasõelumist saab luua kaks selgete tunnustega uut alamkataloogi: ajaloolisi sündmusi ja isikuid kujutavate piltide kogu. Neist esimesse saab liigitada ligi 30, teise ligi 150 gravüüri.

Mida need numbrid näitavad? Esiteks seda, et konkreetsete ajaloosündmuste pildid hõlmavad kogust vaid umbes 3%, samal ajal kui ajalooliste isikute kujutisi on viis korda rohkem. Ajalooliste isikute portreede tugev ülekaal sündmuste kujutiste üle 19. sajandi esimesel poolel on aga ootuspärane. Nimelt, 18. sajandi lõpp kuni 19. sajandi esimene pool oli Euroopa, sh Baltimaade kunstikultuuris nn geeniuskultuse aeg: suured isiksused tegid suuri tegusid ja määrasid kunsti ja kirjanduse kulgu, inimeste ja riikide saatusi jne. Teisalt oli see aga aeg, kus huvi ajaloosündmuste vastu küll kiiresti kasvas, kuid alles otsis oma kunstilist väljundit. Mitte et varasemat ajaloopildi traditsiooni poleks olnud (žanr sündis juba antiikajal), vaid seetõttu, et vanad ajaloopildid ei rahuldanud uue aja nõudmisi.

¹⁰ Utter, „Tartu ülikooli kunstivarade ajaloost”, 72.

Nii saabki öelda, et alles 19. sajandi keskpaigas, kui ajaloolased olid oma kogutud teadmised kirjasõna ja teaduslike illustratsioonidega laialdaselt kinnistanud, kui huvi mineviku vastu hüppeliselt kasvas, kui rahvusküsimus oli muutunud rahvaküsimuseks, sai alata ajaloopildi ja nüüd tõesti ka juba kohaliku ajaloomaali kui žanri õitseng. See, mis kehtib kujutavas kunsti, kehtib muide ka kirjanduse ja täpsemalt ajalooromaani žanri arengu kohta.¹¹ Ilmselt on lugejad tuttavad Friedrich Ludwig von Maydelli (1795–1846) 50-lehelisena kavandatud gravüüridesarja „Fünzig Bilder aus der Geschichte der deutschen Ostsee-Provinzen Russlands nebst erklärendem Text“ (ill 1) looga: 1839. aastal sündinud sarja väljaandmine katkes pärast teise albumi avaldamist 1842. aastal; „tungiv nõudmine“ kohaliku ajaloopildi järele osutus sarja autori soovunelmaks ja ähvardas kirjastaja Carl August Kluget pankrotiga.¹² Ometi kandsid Maydelli pingutused pikemas perspektiivis vilja, täheldatav on tema kui balti ajaloopildi rajaja mõju 19. sajandi teise poolel siinsele ajaloomaalile.¹³ Maydelli lehed, olgu veel kord rõhutatud, ilmusid Tartus, ja ei kusagil mujal! Seda, et Maydell valis oma ainese kohalikust ajaloost, ja seda, kuidas ta oma valiku tegi, mil määral mõjutasid Maydelli saksa ajaloopildi suurkujud (ja sõbrad Rooma-päevilt) Julius Schnorr von Carolsfeld ja Ludwig Richter, mil määral aga Senff, tuleb veel uurida. Aga kindel on see, et ilma ajaloo huvita ja kohaliku ajaloo illustreerimise vajadust tunnetamata, samuti ilma ajaloopiltide traditsiooni ja mõjuvälja tundmata ei oleks Maydell kõnealuste vaselõigete ni jõudnud.

¹¹ Liina Lukas, *Baltisaksa kirjandusväli 1890–1918* (Tartu-Tallinn: Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, Tartu Ülikooli kirjanduse ja rahvaluule osakond, 2006), 245–247. Kujutava kunsti protsessesse õigustab kirjandusega siduma P. Burke tõdemus, mille järgi kaasnes ajalookujutiste hüppeline kasv Prantsuse revolutsiooni ja Esimese maailmasõja vahel just nimelt (Sir Walter Scotti ja Alessandro Mazoni stiilis) ajaloolise romaani populaarsuse kiire kasvuga. Täpsemalt kirjandusžanri arenguga, milles autor mitte ainult ei jutusta lugu minevikus, vaid ühtlasi üritab elustada ja kirjeldada omaaegset eluviisi ja inimeste mentaalsust. Burke, „From Witness to Historian”, *Eyewitnessing*, 157.

¹² Ea Jansen, „Friedrich von Maydelli „Fünzig Bilder aus der Geschichte der deutschen Ostsee-Provinzen Russlands“, *Neli baltisaksa kunstnikku. Artiklite kogumik* (Tallinn: Eesti Kunstimuuseum, Saksa Kultuuriinstituut Tallinnas, 1994), 29.

¹³ Parim näide selle kohta on 1887. a valminud ja Maydelli esimese albumi 3. pilti meenutav Arturs Baumansi maal „Liisuvõtt hobusega” (Riia kunstimuuseum, VMM GL-1419). Vrd: Friedrich Ludwig von Maydell, „Fünzig Bilder aus der Geschichte der deutschen Ostsee-Provinzen Russlands nebst erklärendem Text” (Dorpat: A. Kluge, 1839), Bild 3, ja *Secundum artem: 19. gadsimta akadēmiskā glezniecība*, sast. K. Rudzīte (Rīga: Valsts Mākslas muzejs, 2003), 30–31.

Illustratsioon 1. Friedrich Ludwig Maydell. *Lahing Saaremaal 1202*. Vasegravüür. Leht albumist *Fünzig Bilder aus der Geschichte der deutschen Ostsee-Provinzen Russlands nebst erklärendem Text* (Dorpat: Kluge, 1839)

Illustratsioon 2. Pietro Testa. *Cato surm.* Ofort, 1648 (ÜR 40)

Ajaloopildi kõrgaeg ei olnud siis, kui vaatluse alla tulevad pildid ülikooli kunstikogule muretseti, veel saabunud, vähemalt mitte saksa kultuuriruumis. Aega, mida siinses artiklis kirjeldatakse, võiks nimetada pigem ajaloopildi žanri õitsengu ettevalmistuseks gravüüride ja raamatuillustratsioonide abil. Just nimelt gravüüre kui kergesti levitatavaid ja atraktiivseid infokandjaid, mille kaudu ajaloomaalijad teadlikult suurendasid oma tuntust ja sissetulekut, kasutati kõige laiemas plaanis ära oma maailmavaate ja poliitiliste tõekspidamiste väljendamiseks ning ühiskonna mõjutamiseks.¹⁴

Kuid milliseid ajaloosündmusi siis on 19. sajandi esimesel poolel Tartu ülikoolile ostetud gravüüridel kujutatud, kes on nende autorid ning kuidas nii üht kui ka teist võiks praeguses uurimisseisus kommenteerida? Selguse huvides jagan kujutatud sündmused veel kord rühmadesse: ühes on antiikajaloo ja teises nn lähiajaloo ehk kunstnike kaasaegsete sündmuste kujutised.

Antiikajalugu pildis

Valgustusajastu vaimus loodud Tartu ülikoolis oli huvi antiikkunsti vastu ja selle kogumine iseenesestmõistetav: kunstimuuseum asutati klassikalise filoloogia õppetooli juurde, et toetada kunstiliste vahenditega seal antavat haridust. Klassikalise kunsti kõrval ei olnud aga antiikajalugu sugugi vähem tähtis. Mistõttu on ka arusaadav, et muuseumi osteti antiikmaailmas toimunud kujutavaid pilte, mis olid loodud juba 17.–18. sajandil.

Neist omaette rühma hõlmavad nn ajalookangelase surmahetke kujutised. Nii võib näiteks ülikooli kunstimuuseumi graafikakogust leida pildi Rooma poliitiku, Caesari vabariiklasest vastase Cato noorema (ill 2)¹⁵ ja Marcus Antoniuse¹⁶ ning Egiptuse valitsejanna

---

¹⁴ Daniel Arasse, „Kunstnik”, *Valgustusaja inimene*, koost M. Vovelle (Tallinn: Avita, 2006), 261, 257.

¹⁵ Siin ja edaspidi on viidatud gravüüridele infosüsteemis ESTER olevate andmete järgi (kohaviit, teose autor(id), pealkiri, provenients). ÜR 40, Pietro Testa, [Cato surm], 1648. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuuseumile 1804 C. C. H. Rost & Co-lt Leipzigs (vt Mrg 522, l. 104; Mrg 526a, l. 31).

¹⁶ ÜR 191, Johann Georg Wille Pompeo Battoni järgi. *La mort de Marc Antoine*, 1778. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuuseumile 1803–1808 (vt Mrg 526a, l. 37).

Illustratsioon 3. Josef Abel. *Sokratese surm*. Ofort, 1800 (ÜR 251)

Illustratsioon 4. Johann Heinrich Lips ja Jean Germain Drouais'i järgi. *Marius*. Vasegravüür, u 1786–1789 (ÜR 2800)

Cleopatra surmast.¹⁷ Need tööd on ostetud ülikoolile üsna aegsasti: Cato ja Cleopatra surma kujutised 1804. aastal, Cleopatra laste isa Marcus Antoniuse surma pilt hiljemalt 1808. aastal.¹⁸

Mis võib olla nende piltide ostu taga? Ühelt poolt kindlasti kuulsad kunstnikud, Pietro Testa (1611–1650), Pompeo Battoni (1708–1787) ja Guido Reni (1575–1642), keda kõik 18. sajandi teise poole – 19. sajandi haritlased pidid tundma. Teisalt tuleb aga toonitada asjaolu, et kõigil nendel pildidel on kujutatud suitsiidi – teemat, mille üle valgustus-filosoofid intensiivselt arutlesid.¹⁹ Kuigi kristliku Euroopa traditsioonilise arusaama järgi peeti enesetappu kuriteoks, eksimiseks jumala vastu, kujunes just siis seisukoht, et enesetapp on inimese vabadus ja mõnes olukorras ka filosoofiale tugineva eetilise üleoleku näitamine. Selle seisukoha taustale paigutub 1806. aastal ostetud „Socratese surm”, mille Jacques-Louis Davidi (1748–1825) järgi on graveerinud Jean Massard,²⁰ samuti Davidist, Testast, Battonist ja Renist vähem nimeka ja hilisema kunstniku Josef Abeli (1768–1818) Socratese surma teemalise pildi ost ülikooli kunstimuseumile 1836. aastal (ill 3).²¹

Suitsiididele sekundeerivad dramaatilised poliitilised sündmused. Näiteks Vana-Rooma sõjaväge ja riiki reforminud talupojataus-taga konsuli ja väepealiku Gaius Mariuse mõrvamise katse Minturnaes (ill 4):²² nimelt katse, sest vana legendaarset sõjameest tapma saadetud kimber keeldus seda tegemast, kui oli Mariusele silma vaadanud. Kõnealuse gravüüri eeskujuks on noore Jean-Germain Drouais' (1763–1788) 1786. aastal valminud maal, mida peaaegu kohe alguses hakati võrdlema kunstniku ülikuulsa õpetaja Jacques-Louis Davidi maaliga „Horatiuse vanne” ning mis sai reprodutseeriva graafika vahendusel kiiresti tuntuks üle Euroopa. Veel enne, kui Drouais'

¹⁷ ÜR 202, Robertus Strange Guido Reni järgi, [Kleopatra surm], 1753. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1804 C. C. H. Rost & Co-lt Leipzgis (vt Mrg 522, l. 104; Mrg 526a, l. 40).

¹⁸ Vt viide 14–16.

¹⁹ Daniel Arasse, „Kunstnik”, 259.

²⁰ ÜR 198, Jacques-Louis Davidi järgi Jean Massard. *La mort de Socrate*. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1806 raamatukaupmees J. L. F. Gaugerilt Tartus (vt Mrg 522, lk 112; Mrg 526a, l. 52).

²¹ ÜR 251, Josef Abel. [Socratese surm], 1800. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1836 R. Weigelilt Leipzgis (kat. 3925; vt Mrg 524, lk 162).

²² ÜR 2800, Johann Heinrich Lips Jean Germain Drouais'i järgi, [Marius], u 1786–1789. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1804 C. C. H. Rost & Co-lt Leipzgis (vt Mrg 522, l. 104; Mrg 526a, l. 52).

Illustratsioon 5. Valentine Green Benjamin Westi järgi. *Hannibali vanne.* Metsotinto, 1773 (ÜR 46)

Illustratsioon 6. Gérard Edelinck ja Pierre Drevet` Pierre Mignard`i järgi. *Dareiose perekond Aleksander Suure ees.* Vasegravüür, 19. saj algus (ÜR 468)

Illustratsioon 7. Gérard Edelinck Charles Le Bruni järgi. *Dareiose perekond Aleksander Suure jalge ees*. Vasegravüür, 1661 (ÜR 469)

Roomas maalitud pilt jõudis Louvre'i kunstimuuseumi (1816), oli selle graafiline reproduktsioon olemas Tartu ülikoolis (1804).²³

Erutav teema ja selle kujutaja kuulus nimi tõid ülikooli kunstimuuseumi kindlasti ka Benjamin Westi (1738–1820) maalide järgi valminud gravüürid „Hannibali vanne”²⁴ (ill 5) ning lastega ümbritsetud ja Germanicuse urnile najatuvast Agrippinast²⁵ (kes ka, muide, lõpetas elu poliitilise ebasoosingu tõttu enesetapuga), samuti kaks pilti teemal „Dareiose perekond Aleksander Suure jalge ees”. Neist ühe on Pierre Mignardi (1612–1695) järgi valmistanud Gérard Edelinck ja Pierre Drevet ning teise Charles Le Bruni (1619–1690) järgi graveerinud Gérard Edelinck.²⁶

²³ Samas.

²⁴ ÜR 46, Valentine Green Benjamin Westi järgi, [Hannibali vanne], 1773. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuuseumile 1803–1808 (vt Mrg 526a, l. 53).

²⁵ ÜR 344, Valentine Green Benjamin Westi järgi, *Agrippina, surrounded by her children weeping over the ashes of Germanicus*, 1774. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuuseumile 1804 C. C. H. Rost & Co-lt Leipzgis (vt Mrg 522, l. 104; Mrg 526a, l. 52).

²⁶ ÜR 468, Gérard Edelincki ja Pierre Drevet Pierre Mignardi järgi [Dareiose perekond Aleksander Suure jalge ees]. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuuseumile 1804 C. C. H. Rost & Co-lt (vt Mrg 522, l. 104; Mrg 526a, l. 51). ÜR 469, Gérard Edelinck Charles Le Bruni järgi [Dareiose perekond Aleksander Suure jalge ees], 1661. Provenients: ostetud Tartu ülikooli

Illustratsioon 8. Gérard Audran Charles Le Bruni järgi. *Constantinuse lahing Maxentiusega*. Vasegravüür, 1666 (ÜR 6686)

„Hannibali vannet” kujutav pilt jõudis ülikooli kogusse ajavahe-
mikus 1803–1808 ja pilt Agrippinast 1804. aastal. Koos Agrippina-
pildiga osteti Leipzigi ärist C. C. H. Rost & Co ka Pierre Mignardi
maali „Dareiose perekond Aleksander Suure ees” graafiline repro-
duktsioon. Teine samateemaline pilt osteti ülikoolile 1831. aastal.
Fakt, mis viitab mitte üksnes üheselt ajaloopildi huvile, vaid ka tek-
kinud küsimusele: kui erinevalt võib ühte ja sama sündmust kujuta-
da (**vrđ ill 6, 7**).

Uurides ülikooli kunstmuuseumi kuulunud graafika provenient-
si lähemalt, torkab silma, et 1831. aastal on kogusse ostetud teisigi
Euroopas suurt tähelepanu leidnud ajaloomaalide reproduktsioo-
ne. Näiteks Charles Le Bruni järgi juba 17. sajandi lõpus Gérard
Audrani töökojas valminud lehed nimega „Constantinuse lahing
Maxentiusega”²⁷ (**ill 8**), „Constantinuse triumf”²⁸, samuti Aleksander
Suure kangelastegusid kujutavad pildid: „Granikose ületamine”²⁹ ja
„Gaugemala lahing”³⁰ (**ill 9**).

Kas nende piltide ülikoolile muretsemise taga võis olla peale soo-
vi – omada kuulsate maalide reproduktsioone – soov teha sümbolne
kumardus 1825. aastal surnud keiser Aleksander I ja troonist Ni-
kolai I kasuks loobunud suurvürst Konstantinile? *Nominus dominus
est*, teadsid nii vanad roomlased kui ka nende kultuuri tundmist ha-
riduse mõõdupuuks pidavad uusaegsed põlvkonnad. Teisisõnu, kui
Charles Le Brun võis Constantinust ja Aleksander Suurt kujutades
ülistada Prantsuse kuningat Louis XIV, siis võidi ka hilisemaid va-
litsejaid samastada antiikkangelastega, seda enam kui neil juhtusid
olema sarnased nimed. Võimatu tõestada, võimatu välistada. Ainus,
mida teha saab, on korrata Peter Burke’i nukrat tõdemust: mitte
kõike, ja eriti seda, mis puudutab ajaloos indiviidi(de) psüühikat,
ei ole võimalik tavapäraste teaduslike kriteeriumide abil tõestada

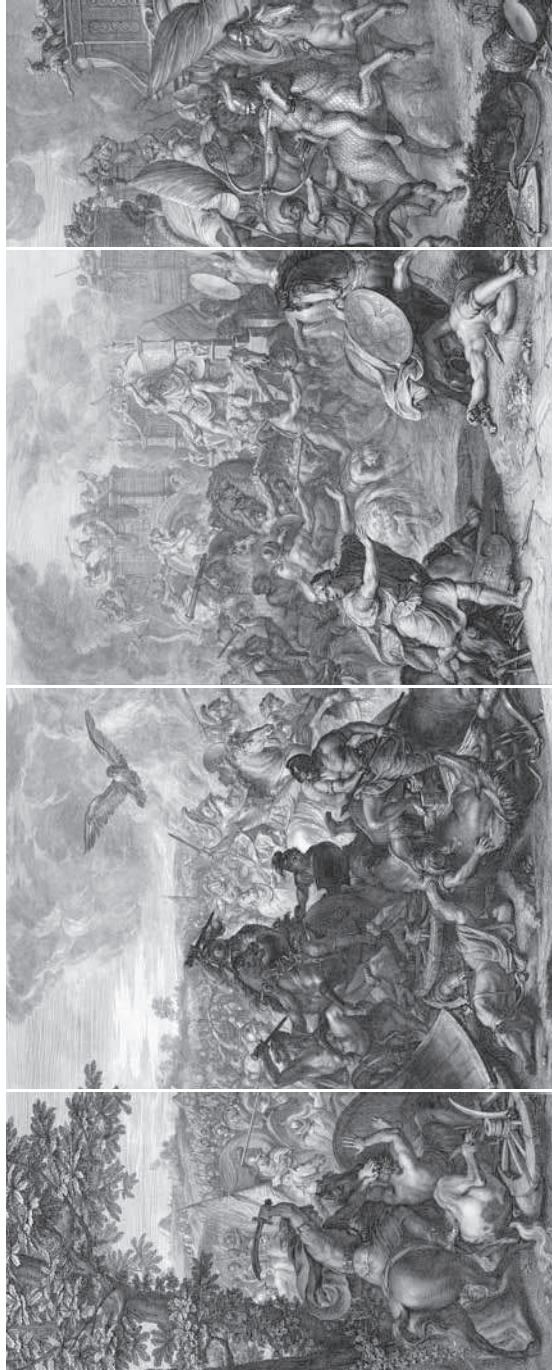
kunstimuuseumile 1831 D. de Rubianilt Riias (vt Mrg 524, lk 93).

²⁷ ÜR 6686, Gérard Audran Charles Le Bruni järgi [Constantinuse lahing Maxentiusega], 1666. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstmuuseumile 1831 D. de Rubianilt Riias (vt Mrg 524, lk 93).

²⁸ ÜR 6687, Gérard Audran Charles Le Bruni järgi [Constantinuse triumf], 1666. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstmuuseumile 1831 D. de Rubianilt Riias (vt Mrg 524, lk 93).

²⁹ ÜR 6688, Gérard Audran Charles Le Bruni järgi [Granikose ületamine], 1672. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstmuuseumile 1831 D. de Rubianilt Riias (vt Mrg 524, lk 92).

³⁰ ÜR 6689, Gérard Audran Charles Le Bruni järgi [Gaugemala lahing], 1674. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstmuuseumile 1831 D. de Rubianilt Riias (vt Mrg 524, lk 92).

Illustratsioon 9. Gérard Audran Charles Le Bruni järgi. *Gaugamala lahing*. Vasegravüür, 1674 (ÜR 6689)

ja seda põhjusel, et oluline tõestusmaterjal on jäädavalt kadunud. Ajalooliste kujutiste interpreteerimine psühhoanalüütilisest vaatepunktist on seega paratamatult spekulatiivne. Tegelikult kehtib see ka kujutise ikonoloogilise ja ikonograafilise analüüsi kohta, kuigi mõneti vähem, sest erinevalt psühhoanalüüsist ei puuduta need kujutise alateadlikke tähendusi. Nimetatud paratamatusest hoolimata on Burke kutsunud (kunsti)ajaloolasi minema kujutiste avamisega edasi ja (teadlikult) spekulerima, kuna see on sageli ainus võimalus saavutada oma eesmärk.³¹

Niisiis jätkan oletamisega ja lisan, et Charles Le Bruni maalide reproduktsioone ülikoolile ostma võis meelitada ka 17. sajandist pärinevate nn *grand manner*'is gravüüride erakordne suurus ja teostuse meisterlikkus. Nii nagu Gérard Edelinck (1640–1707), oli ka Gérard Audran (1640–1703) 18. ja 19. sajandi algul erakordselt kuulnud Charles Le Bruni, päikesekuninga aegse prantsuse maalikunsti valitseja, tööde „tõlkijana” graafika keelde. Kahe ühel ja samal aastal sündinud Gérardi tuntust on võrreldud koguni Rembrandti ja Düreri omaga,³² mida Eesti kontekstis kinnitab ka nende teiste tööde kiire jõudmine ülikooli kunstimuuseumi kogusse.³³

Ülikooli kunstikogu antiikajalugu kujutavate piltide lühitutvustuse lõpetuseks olgu veel öeldud, et kirjeldatud pilditeemad ei tundu mitte ainult 19. sajandi esimese poole klassikalise filoloogia, vaid ka ajaloo õppekava silmas pidades igati relevantset: nimelt oli antiikajalool väga oluline osa ülikoolis antava ajalooõppe programmis. Samas tuleb toonitada, et peale suurte väepealike (Alexander ja Constantinus) silmapaistvate tegude kajastuste on ajalooilte ülikoolile soetades hinnatud neid, mis räägivad patriootlikest tunnetest (nt „Hannibali vanne”). Kas see valik on olnud juhuslik? Võib-olla siiski mitte, sest ei saa välistada, et antiikajaloole toetudes mõtiskleti Tartus nii omaenda koha üle siin maailmas, siin Vene riigi Lää-

---

³¹ Peter Burke, „Beyond Iconography?”, *Eyewitness*, 171.

³² http://www.getty.edu/art/exhibitions/grand_manner/ (1.10.2012).

³³ Nt Gérard Audranilt on ülikoolil kokku 20 tööd, nt ÜR 5660 [Puto Apolloni vibu ja nooltetupega draakoni ees]. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuuseumile 1804 C. C. H. Rost & Co-lt Leipzigs (vt Mrg 522, l. 104; Mrg 526a, l. 9). Gérard Edelinckilt on ülikoolil seitse tööd, nt ÜR 383, Peter Paul Rubensi järgi valminud „Anghiari lahing”. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuuseumile 1822 Speckteri oksjonilt Leipzigs (vt Mrg 524, lk 10).

nemere-provintsis kui ka näiteks sellistel poliitiliselt aktuaalsetel teemadel nagu Prantsuse revolutsioon, selle tõstatatud vabariiklaste ja monarhistide vastuoludel.³⁴ Suitsiidipiltide olemasolu igatahes toetab nende küsimuste aktuaalsust.

Nn lähiajaloo ehk kaasaja ajaloo pildid

Samamoodi kui antiikajalugu kujutavad pildid on ka nn lähiajaloo kujutised poliitilise laenguga. Kuigi 18. sajandi teisel kuni 19. sajandi esimesel poolel valminud piltides on valitsenud klassitsistlike vormikaanonite tõttu esmapilgul vähem dramaatikat, ei puudu see siiski. Lähiajaloopildid on pildid sündmustest, mida nende kaasaegsed tunnetasid erilistena, ajaloo edasist kulgu määravatena, ajaloolistena.

Tartu ülikooli graafikakogus käsitlevad selliseid „dramaatilisi ajaloolisi hetki” eeskätt Napoleoni vallutuste ja kaotustega seotud pildid. Näiteks Johann Friedrich Bolti (1769–1836) gravüürid, millest üks kujutab Vene keisri Aleksander I ja Preisi kuninga Friedrich Wilhelm III sõpruse sõlmimist kuninganna Luise juuresolekul Friedrich Suure sarga juures Potsdami garnisonikiriku krüptis 1805. aastal (**ill 10**)³⁵ ja teine sama kolmiku kohtumist kolm aastat varem (**ill 11**).³⁶ Neile kahele, ajavahemikus 1805–1808 ülikoolile ostetud Bolti tööle sekundeerib Ludwig Wolfi joonistuse järgi Friedrich Jürgeli (1772–1833) graveeritud ja Berliinis välja antud leht keiser Napoleoni ja Aleksander I ning kuningas Friedrich Wilhelm III kohtumisest Tilsitis Neemeni jõe paviljonis 26. juunil 1807. aastal (**ill 12**).³⁷ Väärrib tähelepanu, et leht osteti Tartu ülikooli kunstimuseumile vahetult pärast sündmuse toimumist: kas juba 1807. või 1808. aastal.

³⁴ Lea Leppik. „Rektor Ewers“ (Tartu: Kirjastus Eesti Ajalooarhiiv, 2011), 88.

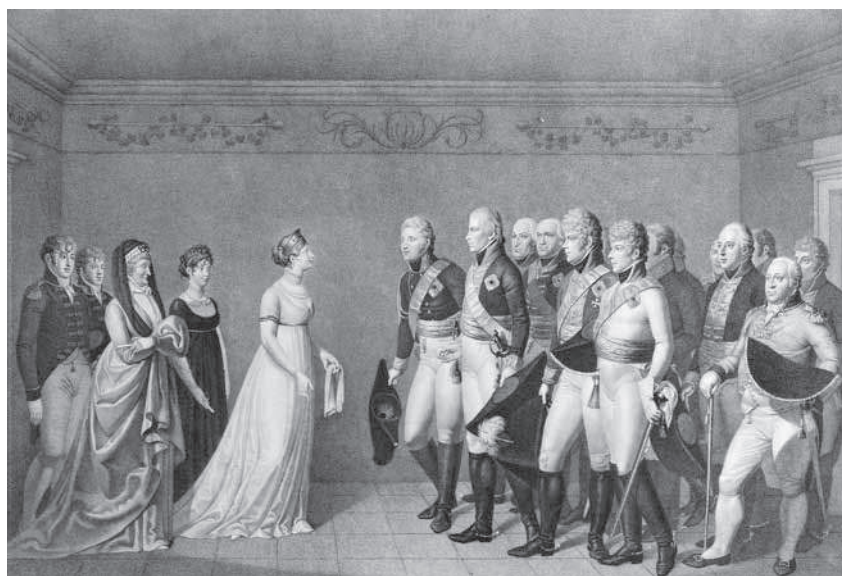
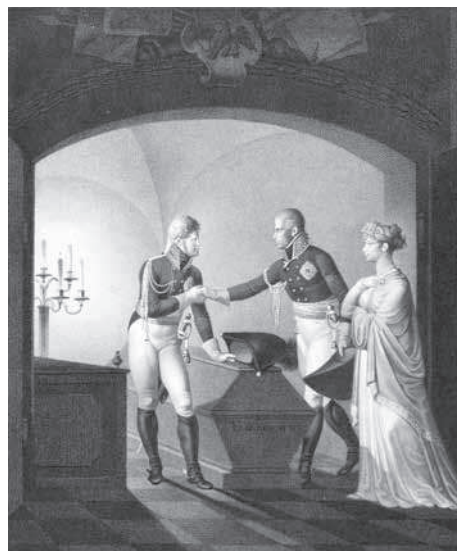
³⁵ ÜR 539, Johann Friedrich Bolt, „Bey Friedrich’s des Unsterblichen Asche schwören Alexander I. Kaiser von Rusland, und Friedrich Wilhelm III. König von Preussen sich unauflösliche Freundschaft, 1807”. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1807–1808 (vt Mrg 526a, l. 48).

³⁶ ÜR 537, Johann Friedrich Bolt, „Kaiser Alexander in Memel empfangen von König Friedrich Wilhelm und der Königin Luise“. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1805–1808 (vt Mrg 526a, l. 48).

³⁷ ÜR 538, Friedrich Jügel Ludwig Wolff järgi, „Zusammenkunft der Kaiser Napoléon und Alexander und des Königs Friedrich Wilhelm III. zu Tilsit im Pavillon auf dem Niemen am 26. Junius 1807”. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1807–1808 (vt Mrg 526a, l. 48).

Illustratsioon 10. Johann Friedrich Bolt. *Vene keiser Aleksander I ja Preisi kuningas Friedrich Wilhelm III sõlmivad Friedrich Suure sarga juures igavese sõpruse kuninganna Luise juuresolekul.* Punktiirmaneer, 1807 (ÜR 539)

Illustratsioon 11. Johann Friedrich Bolt. *Keiser Aleksander kohtub Memelis kuningas Friedrich Wilhelmi ja kuninganna Luisega.* Punktiirmaneer, 1805 (ÜR 537)

Illustratsioon 12. Friedrich Jügel Ludwig Wolffi järgi. *Keiser Napoleoni ja keiser Aleksandri kohtumine kuningas Friedrich Wilhelm III Neemeni paviljonis Tilsiti lähistel.* Akvatinta, 1807 (ÜR 538)

Iseloomulik siin on ajalookäigule osutamine suurte isiksuste kaudu ning dramaatika sidumine selliste märksõnadega, nagu „vana ja uus sõprus”, „Aleksandri rüütellikkus Luise suhtes”, „Napoleoni seljapööramine Friedrich Wilhelm III-le ja Aleksandri sõpruse ülelöömine” jne.

Mis puutub graveerija Friedrich Jürgeli isiksusse, siis ilmselt jäi see Tartus tema kujutatud sündmuste varju: Jürgeli puhul oli küll tegemist Berliinis kõrgelt hinnatud Preisi Kuningliku Kunstiakadeemia vasegravüüri professoriga, kuid kindlasti mitte saksa kunstigeeniusega, keda ja kelle käekirja Tartu tudengitele tingimata oleks pidanud eeskujuks tooma. Õeldu – rõhk on kujutatud ajaloosündmusele, mitte kunstnikule – kehtib ka Jürgeli teise ülikooli raamatukogus oleva lehe kohta, mis kujutab Napoleoni auks korraldatud Prantsuse

sõjaväe paraadi³⁸ Berliini Lustgartenis. Koos Lustgartenis toimunu graafilise jäädvustusega osteti ülikooli kunstimuseumile Wilhelm Henscheli³⁹ ja Daniel Bergeri Tilsiti rahuläbirääkimiste kujutised.⁴⁰ See fakt osutab omakorda, et nimetatud sündmust tunnetati 1807.–1808. aastal erilisena.

Tartu ülikooli kunstikogu komplekteerijate huvi lähiajaloo vastu ei piirdunud aga ainult lähiajaloo geograafilises mõttes. Ülikooli graafikakogusse kuuluvad lehed kinnitavad, et tegeldi ka Inglise-Ameerika ajaloo tulipunktidega, näiteks Pennsylvania asutamine kindral William Penni poolt⁴¹ ja kindral Wolfe surm lahingus Quebeci lähedal Kanadas (1759)⁴² (ill 13), samuti Ameerika iseseisvussõja ajalukku kuuluvad Bunker's Hill'i lahing 1775. aastal Bostoni lähistel⁴³ ja kindral Richard Montgomery surm Quebeci ründamisel 1775 (ill 14).⁴⁴

Erinevalt eespool vaadeldud ja geograafiliselt lähemal, Preisi aladel toimunud sündmuste kujutistest, on nii ajas kui ka ruumis kaugemate sündmuste kajastused jõudnud Tartu ülikooli kunstimuseumisse ilmselt tänu oma kuulsatele autoritele, eeskätt maalikunstnikele: William Penni kohtumist indiaanlastega⁴⁵ ja kindral Wolfi surma⁴⁶ kujutanud ja juba mainitud Benjamin West ei vaja

³⁸ ÜR 500, Friedrich Jügel, „Parade der französischen Garde, vor Sr Kaiserl. Königl. Majestait Napoleon I. am Lustgarten in Berlin”. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1807–1808 (vt Mrg 526a, l. 48).

³⁹ ÜR 532, Wilhelm Henschel, „Reconciliation sur le Nimen. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1807–1808 (vt Mrg 526a, l. 48).

⁴⁰ ÜR 523, Daniel Berger, „Zusammenkunft Napoléons I, Kayser der Franzosen und König von Italien, mit Alexander I, Kayser aller Reussen, und Friedrich Wilhelm III, König von Preussen, bei Tilsit, auf dem Niemen, am 26 Juny 1807”, 1807. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1807–1808 (vt Mrg 526a, l. 48).

⁴¹ ÜR 100, John Hall Benjamin Westi järgi, „William Penn's treaty with the Indians when he founded the Province of Pennsylvania in North America 1681”. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1821 (vt Mrg 527, l. 14).

⁴² ÜR 297, Theodor Falkeisen Benjamin Westi järgi, „The death of General Wolfe”, 1789. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1803–1808 (vt Mrg 526a, l. 53).

⁴³ ÜR 83, Johann Gotthard von Müller John Trumbulli järgi, „The Battle at Bunker's Hill, near Boston”. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1803–1808 (vt Mrg 526a, l. 53).

⁴⁴ ÜR 136, Johan Frederik Clemens John Trumbulli järgi, „The death of General Montgomery”. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1803–1808 (vt Mrg 526a, l. 53).

⁴⁵ ÜR 100, John Hall Benjamin Westi järgi, „William Penn's treaty with the Indians when he founded the Province of Pennsylvania in North America 1681”, 1775. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1821 (vt Mrg 527, l. 14).

⁴⁶ ÜR 297, Theodor Falckeyesen Benjamin Westi järgi, „The death of General Wolfe”, 1789. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1803–1808 (vt Mrg 526a, l. 53).

Illustratsioon 13. Theodor Falkeisen Benjamin Westi järgi. *Kindral Wolfe surm.* Vasegravüür, 1789 (ÜR 297)

Illustratsioon 14. Johan Frederik Clemens John Trumbulli järgi. *Kindral Montgomery surm.* Vasegravüür, 1798 (ÜR 136)

ajaloomaali huviliste seas tutvustamist. Tegemist oli omamoodi geeniuusega, ajaloomaali traditsiooni uuendajaga, kellele toetusid sajad ja sajad kunstnikud,⁴⁷ teiste hulgas juba mainitud Friedrich Jügel. Benjamin Westiga võrreldavat kuulsust nautis tema õpilane, Bunker's Hilli lahingut ja kindral Montgomery surma⁴⁸ maalinud John Trumbull (1756–1843). Nende ajaloomaali suurkujude tööd osteti Tartu ülikoolile teadaolevalt ajavahemikus 1803–1821, järk-järgult ja turu võimalust mööda.⁴⁹

Kunstiajaloo suurmehe nimi ja „meistriteoste lummuse” fenomen⁵⁰ ühelt poolt ning kunstiringkondi erutanud intriig teiselt poolt, täpsemalt – Leonardo da Vinci edukas maaliduell Michelangeloga ja originaalmaali kaotsimine – töid ilmselt ülikooli kunstimuseumi kogusse ka ühe 15. sajandi ajaloosündmuse kujutise: pildi 1440. aastal peetud Anghiari lahingust. Publikule kättesaadavaks muutis lahingu pildi juba korduvalt esile tõstetud Gérard Edelinck, kes graveeris Peter Paul Rubensi joonistust Leonardo da Vinci kadunud lahingumaali keskosast.⁵¹

Viimati mainitud tööde puhul näib üldtuntud hinnang ülikooli muuseumikogule – kunstiostu puhul lähtuti eelkõige kunstnike nimedest ja teoste kunstilisusest – kahtlemata õige. Ent see ei välista, et kord Tartu ülikooli ja selle muuseumi publiku ette jõudnuna hakkasid need tööd elama oma elu: hakkasid tekitama vaatajas küsimusi pildil kujutatud sündmuse tagamaade ja tulemuste, pildi poliitilise ja üldinimliku sõnumi kohta, samuti üksikasjade ja nende ajaloolise tõesuse kohta; kujutatud isikute karakteri, rõivastuse,

⁴⁷ Suurepärase ülevaate Benjamin Westi loomingust ja selle mõjust annab: Helmut von Erffa, Allen Statley, *The Paintings of Benjamin West* (Bew Hawen: Yale University Press, 1986).

⁴⁸ ÜR 83, Johann Gotthard von Müller John Trumbulli järgi, „The Battle at Bunker's Hill, near Boston”, 1798. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1803–1808 (vt Mrg 526a, l. 53); ÜR 136, Johann Frederik Clemens John Trumbulli järgi, „The death of General Montgomery”, 1798. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1803–1808 (vt Mrg 526a, l. 53).

⁴⁹ Vt viide 46, 47.

⁵⁰ 18.–19. sajandi kunstiajaloo teadvuses etableerunud „kunstigeeniuste” tööde kooperimisest ja koopiade kogumisest Eestis vt *Meistriteoste lummus. Koopia Eestis 19. sajandil*. Koost A. Allikvee, T.-M. Kreem, A. Untera (Tallinn: Eesti Kunstimuseum, 2005).

⁵¹ ÜR 383, Gérard Edelinck Peter Paul Rubensi järgi (Peter Paul Rubens Leonardo da Vinci järgi), [Anghiari lahing]. Provenients: ostetud Tartu ülikooli kunstimuseumile 1822 Speckteri oksjonilt Leipzigin (vt Mrg 524, lk 10).

relvastuse jms kohta. Lühidalt – ajaloopilte ei peaks vaatama ainult kunsti, kunstnike ega kunstiajaloolaste positsioonilt, sest kokkupuude nende piltidega mõjutab arusaamist nii ajaloost kui ka eetikast ja esteetikast ühiskonnas laiemalt. Samas olgu aga lisatud, et küllap aitas eelkirjeldatud, nii ajas kui ka ruumis kaugel ajaloo visualiseerimise tundmaõppimine kaasa ka kohaliku ajaloopildi tekkele, kohalike ajaloosündmuste n-ö pildistamisele.

Kokkuvõtteks

Kokkuvõtteks tuleb siiski tõdeda, et töö Eestis leiduvate ja traditsiooniliselt kunstiajaloolaste tööpõllule kuuluvate ajaloopiltidega on alles algusjärgus. Veel ei saa põhjalikult vastata küsimustele „Kuidas võib ajaloopiltide levikut pidada siinse ajalooteadvuse kasvu osaks?“, „Kas ülikooli seinte vahele 19. sajandi esimesel poolel koonduvad ajaloopiltide ning Tartu akadeemilise ajalookirjutuse ja õpetuse vahel on täheldatavaid seoseid?“ ja „Kuidas kunstnikud kasutasid ajalugu ja ajaloolaste töid ning vastupidi, olgu siis ajalise nihkega või ilma, ning kuidas publik sellele reageeris?“.

Siiski lubab ülikooli kunstmuuseumi ajaloopiltide vaatlus teha mõningaid järeldusi: Eesti esimeses akadeemilises kunstikogus on ühed ajalooteemad olnud 19. sajandi esimesel poolel populaarsemad kui teised. Raskuspunkt on antiik- ja lähiajalool. Varauusajal toimunud meenutab vaid üks pilt Anghiari lahingust ning seegi on ostetud pigem huvist kunstniku isiku kui ajaloo vastu. Täiesti puuduvad kolleksioonist pildid sündmustest keskajal (millest ülikooli ajaloo loenguis 19. sajandi esimesel poolel küll juba räägiti). Seda keskajaloo piltide puudust võiks ühest küljest ehk põhjendada valgustusaja põlgusega pimedate tagurlusperioodi vastu ning sellega, et ülikooli kunstmuuseum ei kuulunud mitte ajaloo, vaid klassikalise filoloogia õppetooli juurde. Teisest küljest tuleb aga meele pidada, et kunstioste tehakse üldjuhul ettevaatlikult ning et keskaja kujutiste tulek ajaloomaali žanrisse 19. sajandi esimesel poolel alles algas. See omakorda seostub (reprodutseeriva) graafika levitamisega tegeleval raamatukaupmeestega, kes turu nõudmisi jälgisid ja sellele reageerisid. Turu valesti hindamine ja liigne risk tellimuste suhtes võis lõppeda pankrotiga, nagu kinnitas Friedrich Ludwig von May-

delli albumite sarja juhtum (sarja kaks ilmunud albumit kujutasid keskaja sündmusi).

Ja lõpuks lubatud vastus küsimusele „Miks peab Kadrioru kunstimuuseumi ajaloopildi näituse ettevalmistamine olema seotud Tartu ülikooli kunstimuuseumi graafikakogu uurimisega?“. Eelkõige põhjusel, et ülikooli kogus olevad ajaloopildid loovad Baltimaade teistes, nii riiklikes, munitsipaal- kui erakogudes olevatele ajaloopiltidele võimalikest parima akadeemilise tausta.

Kõige lõpu aga jäägu tõdemus, et kui ülikooli kunstimuuseumi kogusse kuuluvad ajaloopildid liita kokku ülikooli raamatukogus (sh Maydelli albumid) ning teistes kogudes olevate ajaloopiltidega, võib leida seni kasutamata ajaloodokumendi. Allika, mis võiks anda erakordselt terava tõmmise oma tekkeaja ajalookultuurist.